

Laulupidu ehtemeistrite moodi: ülevaade 2014. aasta laulupeol toimunud rahvuslike ehete valmistamise näidistöota ettevalmistustest ja selle läbiviimisest

Anna-Maria Kaseoja

Laulupidu on sündmus, millest iga eestlane vähemalt korra elus peaks osa võtma. See on eelkõige koht kokku tulemiseks ja koos olemiseks. Kui argipäeva toimetuste ajal on eestlane tavaliselt põhjamaiselt vaikne ja töökas, siis laulupeo mõjul elavnetakse: vastutulevad inimesed on rõõmsad; õhus on tunda hoolimist ja ühtehoidmist, sellist soojust, mida Eestis muidu tihti ei kohta. Laulupidu pole mitte ainult laulmise koht, vaid seal kohtuvad ka rahvuskultuuri viljelejad, et ennast reklaamida ja oma tooteid ning teenuseid üldsusele tutvustada.

Kui minule ja mu kursusekaaslasel Indrek Ikkonenile tehti pakkumine osaleda laulupeol ehtemeistritena, tundus see meile huvitava võimalusena. Kui me otsustasime härjal sarvist haarata ja pakkumise vastu võtta, tuli meil kohe tegutsema hakata. Meil on tarvis panna kokku rändehtemeistri tööriistakast ja ette valmistada kaasaskantavad kullassepalauad. Kaks vajalikku kullassepalauda oli rahvusliku käsitöö osakonnal olemas ja neile pidime lisama ainult kanderihmad.

Seejärel hakkasime otsima sobivat ja ehtemeistri jaoks piisavalt väarikat kasti. Selle hankimise võtsid enda peale osakonnajuhataja Ave Matsin ja Indrek. Sobiv kast leiti ühe vanakraamikaupmehe käest. See polnud küll parimas korras, aga see-eest nägi vana ja aukartustäratavalt väarikas välja. Kõigepealt viisime kasti Indrekuga TÜ VKA metalliinkubaatorisse, kus me selle põhjalikult ära puhastasime ja hinged välja vahetasime. Indreku käe all valmis uus ja uhke ehtetööriistade kastile kohane kinnitus. Otsustasime, et kui kastiga kuhugi rännatakse, tuleb kaane sisse teha mäрге. Nii saavad tulevased ehtemeistrid tutvuda eelkäijate käikudega. Laulupeole sõites märkisime kasti esimese sissekande: 5.–6. juuli 2014 Laulupidu Tallinnas, Anna-Maria Kaseoja, Indrek Ikkonen.

Kui kast oli valmis, tuli soetada vajalikud tööriistad. Osa neist oli rahvusliku käsitöö osakonnal olemas: näteks saeraamid, jootmisalused, mõned vasarad, paar näpitsaid ja veel mõned väiksemad asjad. Suurem osa ehtetöökäikude vajalikke tööriistu tuli siiski juurde hankida. Meie õnneks oli osakond

Foto 1. Ehtemeistrid Indrek Ikkonen (vasakul) ja Anna-Maria Kaseoja tööhoos. Inna Raua foto.

ettevõtmisest vaimustuses ja osakonnajuhataja toetas tööriistade hankimist. Nõnda algas meie retk laulupeole.

5. juuli varahommikul asusime väikese bussiga Viljandi Kultuuriakadeemia peamaja juurest Tallinna poole teele. Lisaks meile oli bussis muusikatudengeid, kes laulupeol üles astusid. Hommik oli väga vaikne ja kogu reisiseltskonna meeleolu oli ootusärev. Umbes kella 10 paiku saabusime lauluväljaku korraldajatele ja tehnilisele personalile mõeldud sissepääsu juurde. Seal selgus, et transpordiga edasi liikuda ei saa. Võtsime oma tööriistakasti kahe vahele ja kinnitasime töölauaplaadid rihmadega selga. Suundusime jalgsi Tartu Ülikooli telgi poole, kus pidi meie näidistöötuba toimuma. Jagasime ruumi TÜ filosoofiateaduskonna esindajatega, kes korraldasid külastajatele mänge ja viktoriine. Samuti oli meie telgis avatud Inna Raua magistritöö näitus. Meie telk pidi külastajatele avatud olema kell 12. Kuna kandam oli raske, jäi meil napilt poolteist tundi asjade lahtipakkimiseks. Õnneks saime laudad ja tööriistad paika üllatavalt kiiresti. Nii jõudsimme veel telki kaunistada ja hubasemaks kujundada ning aitasime Inna Rauda näituse ülespanemisel.

Kell 12 hakkasime ehteid valmistama. Kuna laulupeo kõige populaarsem ehe on sõlg, valmistasime esialgu neid. Selleks märkisime 0,6 mm pakusele 925 prooviga hõbeplekile metallisirkliga ringi ning saagisime selle kullassepasaega välja. Seejärel märkisime sõle sisemise avause ehk sõlesuu läbimõõdu. Dremeliga¹ puurisime sõle keskele pisikese augu, millest saeleht läbi mahuks. Pärast sõlesuu saagimist viimistlesime viilides sõle serva ja sõlesuu. Seejärel lõime sõle ankes kumeraks ja keerutasime sõlesuu vitsa jaoks kaks peenikest hõbetaati kokku. Vitsa jootmiseks sõlesuule kasutasime hõbejoodist, jootvedelikku ja gaasipõletit. Pärast sõlesuu kaunistamist pisikeste hõbekuulidega jootsime sõlenõela hinge ja nõelakinnituse külge. Tööprotsessi lõpuks asetaskime sõle happenõusse ja puhastasime ning poleerisime sõle. Viimasena graveerisime käsitsi sõlele lihtsa mustri. Nii valmisidki meie laulupeosõled.

Meie töötuba tulid uudistama paljud laulupeo külastajad. Tutvustasime publikule tööriistu ja töövõtteid ning reklaamisime rahvusliku metallitöö eriala ja ehtetööd. Näitasime külastajatele, mille poolt on käsitööna valminud ehted erilised ja kui palju tööd, aega, vaeva ja pühendumist nõuab ehtemeistri amet. Nii mõnigi külastaja käis korduvalt meie töölaudade juures ja jälgis huviga ehte valmimise protsessi.

Töötoa külastajaid üllatas kõige enam, kui palju aega võtab ehte valmistamine käsitsi. Tänapäeval ollakse harjunud masstoodangu valmimise kiirusega, mida käsitöö paraku ei võimalda. Meie näidistöötuba andis võimaluse vaadata ehtemeistri argipäevatööd ehk kuidas plekitükist valmib ehe, mis erineb tunduvalt agsest toormaterjalist.

Lisaks uute sõlgede valmistamisele kohendasime ja parandasime nii mõnegi külastaja vana sõle. Meile toodi kõvera nõelaga või muul moel kannatada saanud sõlgi. Andsime oma parima, et iga ehe saaks tagasi oma väarikuse ning et seda oleks taas mugav ja kindel kanda. Muuhulgas toodi meile parandada ühed prillid, mille sang oli järgi andnud. Ka sellele probleemile suutsime leida ajutise, kuid sobiliku lahenduse ning külastaja sai oma prillidega laulupidu edasi nautida.

Foto 2. Laulupeol valminud hõbedast sõlg.
Indrek Ikkoneni foto.

1 Multitööriist, millega saab mitmesuguste ketaste, puuride ja muude lisade abil materjale töödelda.

Teisel hommikul olime lauluväljakul juba varakult kohal ning siis otsustasime valmistada ehteid müntidest. Müntide kandmine rahvariiete juures (nt kaelarahadena) on pikaajaline traditsioon, kuid meie valmistasime hõbemüntidest rahvuslike motiividega rippuvaid kõrvarõngaid ja ripatseid. Selleks puurisime münti pisikese augu, millest mahuks läbi 0,8 mm hõbetaat. Seejärel tuli valmis keerata kõrvarõnga konks. Konksu ühendamiseks mündi külge on kõige mugavam kasutada lapikute otstega näpitsaid. Lõpetuseks tuleb kõrvarõngad poleerida ja nii lihtsalt ongi kena, tagasihoidlik rahvuslik ehe valminud.

Kõrvarõngaste ja pisikeste ripatsite valmistamise tuhinas möödus teine päev. Pakkisime oma kohvri, võtsime lauaplaadid selga ning viisime need bussi, mis meid Viljandisse tagasi transportis. Tagasiteel vestlesime Indrekuga ehtetöö tegemise erinevustest välis- ja sisetingimustes. Kõige suurem erinevus tuleneb tuulest, mis takistab jootmistõid, ja päikesest, mis raskendab gaasileegi ja metalli värvuse muutumise nägemist. Kui metalli värvust valesti hinnata, võib detail üles sulada. Kahe päeva jooksul hakkasime õiget temperatuuri tajuma pigem kõhutunde kui metalli värvi järgi. Välistingimustes töötamise kogemus aitab meil paremini hinnata töökoja mugavusi ja võimalusi.

Laulupeol ehtemeistrina osalemine andis meile väärtusliku kogemuse, kuidas teha tööd välistingimustes ja kuidas esitleda enda tegemisi publikule. Meie töötuba laulupeol muutis huviliste arusaama ehtetöö köögipoolest ja ehtemeistri argipäevast. Positiivne laeng, mille laulupeolt kaasa saime, oli meie jaoks hindamatu nagu iga uus ja huvitav kogemus.

Anna-Maria Kaseoja. Lembe Lahtmaa foto.

Anna-Maria Kaseoja (sündinud 1993) on Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia rahvusliku metallitöö õppekava teise kursuse üliõpilane. Aastatel 2011–2012 õppis ta Tartus Kõrgemas Sõjakoolis ning omandas aastal 2013 turvaväe kvalifikatsiooni. Aastal 2013 võtsid tema huvid uue suuna ja nüüd tegeleb ta ehtetööga. Ta on läbi viinud mitmeid ehtevalmistamise töötubasid ja teinud tellimustõid. Tema peamiseks uurimisteemaks on harisõrmused. Tema hobiks on võitluskunstid ja ta on Kaitseliidu Sakala Maleva tegevliige.

Song Celebration in the Jeweller's Style: An Overview of the Preparations and Execution of the Sample Workshop of Native-style Jewellery at the 2014 Song Celebration

Abstract

A workshop of making Estonian native jewellery took place in the beginning of July in 2014 during the Song Celebration and lasted for two days. The workshop was organised by two students of Viljandi Culture Academy, Indrek Ikkonen and Anna-Maria Kaseoja. The project involved acquiring a goldsmith's toolbox and tools, carrying out the workshop and introducing the curriculum of Estonian Native Metalwork to those interested. On the first day brooches and earrings with national motifs were made in the workshop. In addition, visitors' broken brooches and rings were repaired. From the workshop, the organisers gained the experience of communicating with visitors and working outside the school environment.

Keywords: Estonian Song Celebration, Estonian traditional jewellery, jewellery workshop

Second day of the practical workshop is in full swing. Photo by Inna Raud.